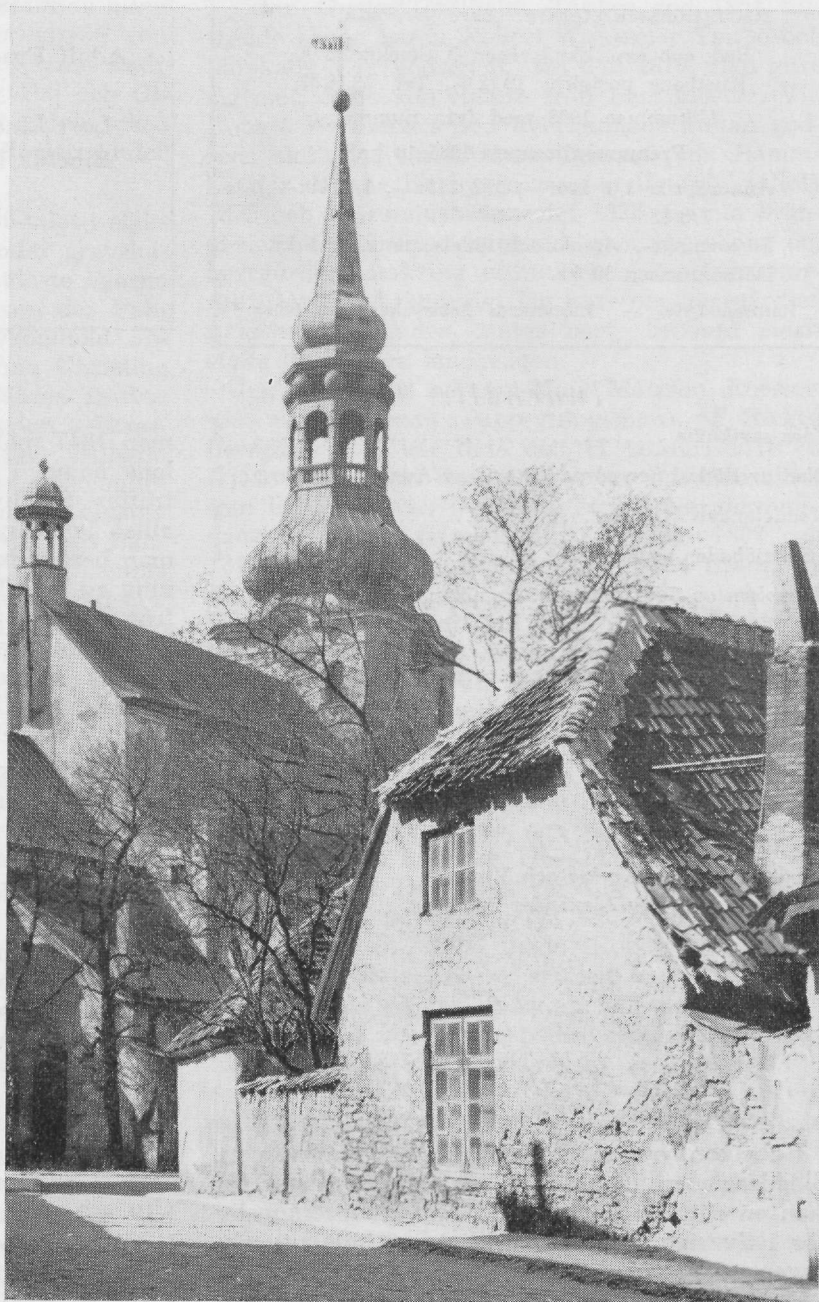

KUSTBON

Nr 3 Årgång 22

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

September 1965

*Domkyrkan i Reval.
Foto Stackelberg.*

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1965 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1965 10 kr.

Annonspis: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,

1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 30 kr.

Härnösand 1965 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Svenska Odlingens Vänner

hälsar Er välkommen till

HÖSTSAMKVÄM

lördagen den 13 november kl. 19.00

i Margaretaskolans festvåning

Adolf Fredriks Kyrkogata 10, Stockholm

*Lars Lindström berättar om en resa till
Bibels länder och visar bilder därtill*

Sång - Kaffe

STYRELSEN

Innehåll:

Våra samkväm	2
Blad ur Rickul herrgårds historia av August Stenberg	3
Meddelanden	4
I Saltsjöbaden av E. L.	4
Ny volym av <i>Svio-Estonica</i> . Anmälan av E. L.	5
Historier hemifrån av G. S.	6
SOV:s årsberättelse 1965	7
Dagmar Pettersson 75 år av Ivar Poëll	8
Till Paul Johansens minne av E. L.	8
Korta notiser	9
Familjennytt	9
Bygdens ansikte: <i>Korkis och Vippal</i> av Alexander Samberg. .. separat 13—20	

VARA SAMKVÄM

Rubriken syftar främst på höstsamkvämen. Bläddrar man genom Kustbons alla årgångar får man en rätt fullständig bild av vårt föreningsliv här i Sverige. Det är märkligt att följa utvecklingen av höstsamkvämen.

De tog sin början med en gudstjänst i Johanneskyrkan den 6 november 1944, alltså på Gustav Adolfsdagen. Programmet var det traditionsenliga med erinran om hjältekonungen, med sång osv. Nästa år högtidlighölls dagen likaså med gudstjänst, denna gång i Adolf Fredriks kyrka. För hösten 1946 noteras ingen sammankomst,

men 1947 möter vi första gången Margaretaskolans namn i samband med estlandssvenskarnas träffar. Samkvämet ägde rum den 15 november, alltså inte på Gustav Adolfsdagen. Edvin Lagman berättade med utgångspunkt i en undersökning av Nils Tiberg om Kitas Irja, frihetskämpen från Dagö, så som han framträder i en sägen från Gammalsvenskby. Vid denna sammankomst visades första gången film (om den estlandssvenska överflyttningen).

Sedan 1947 har höstsamkväm hållits varje år med undantag av 1949. Redan året innan hade man haft sammankomst på våren och samma var förhållandet i april 1949; att höstsamkvämet detta år uteblev har väl sin grund i vårträffen.

Under de första åren ambulerade föreningen mellan olika lokaler: Margaretaskolans festvåning, Timmermansgården, KFUM, restaurang Bocken. Fr. o. m. 1953 har vi emellertid varje höst hållit oss till Margaretaskolan, som i sin festvåning rymmer över 200 personer. Antalet deltagare har ständigt ökat, och numera är Margaretaskolans festvåning i trängsta laget. Särskilt påfallande är den yngre generationens intresse för dessa sammankomster.

Programmet har växlat. För det mesta har det haft anknytning till Estland och Estlands svenskbygd, någon enstaka gång — som 1951 — har Gustav II Adolf stått i blickpunkten. Man erinrar sig prof. Karlings konsthistoriska strövtåg i Estland och rektor Söderbäcks Estlands-minnen. Ett flertal gånger har filmer från svenskbygden visats. Men redan 1957 vandrade vi bort från vår tränga hembygds-krets: Erik Schmidt tog oss med på en resa i Afrika, illustrerad med vackra färgbilder. 1958 såg vi svenska landskapsfilmer, 1960

AUGUST STENBERG:

Blad ur Rickul herrgårds historia

Rickul herrgård (*Rikol hove*) omnämnes första gången 1604, då löjtnant Robert von Woldeck fick den som pantegendom. 1614 bekräftade kung Gustaf Adolf detta, och år 1620 förvaltade von Woldeck ännu själv denna herrgård, som hade bildats av byarna Rickul, Högbring, Paj och Ölbäck. Mellan åren 1642 och 1683 lades också byarna Bergsby, Spithamn och Roslep under Rickul herrgård.

Godset övergick senare under 1600-talet i släkten De la Gardies ägo och hörde under grevskapet Hapsal. I slutet av 1600-talet avlöste ägarna varandra: Rosenbach, Metzacken, von der Pahlen. När Ritterschaftshauptmann Fromhold Johann Taube 1704 gifte sig med Anna Christina von der Pahlen hamnade Rickul i släkten Taubes ägo. På 1700-talet uppfördes byggnaden *valitsas-rae* (förvaltarlängan). Baron Gustav Wilhelm Taube, född år 1778, gifte sig 1807 med Theophilda Gustava von Fersen, dotter till friherre Gustav Wilhelm von Fersen. Denne dog 1811, och hans dotter ärvde då Klottorps herrgård, som samma år lades under Rickul. Efter Napoleonkriget, omkring 1815, tillträdde så baron Gustav Wilhelm Taube på Rickul och Klottorp. Han härskade över dessa egendomar till sin död 1854.

Sutleps herrgård hade tillhört en familj von Richter, som sålde herrgården till Gustav Wil-

bilder från Schweiz, 1961 från Norge, 1963 från Danmark. Men jämsides har som huvudpunkt i programmet vanligen visats något från Estland och dess svenska trakter.

1953 erinrade dåvarande ordföranden Elmar Nyman om samkvämens ändrade karaktär. Denna har med åren blivit allt mer påfallande. Tanken på den svenska dagen har fått träda i bakgrunden, i stället har det blivit dels minnesbilder från vårt förra hem, dels resor och upplevelser i nuet. Egentligen är det glädjande, att det i vissa fall förlamande uppgåendet i det förgångna inte fått ta överhand. Det har blivit en frisk blandning av gammalt och nytt, som tycks verka tilldragande och stimulerande på deltagarna. Det är alldeles uppenbart, att vårt föreningsliv med dessa program genomgår en positiv utveckling med en allt livskraftigare förankring i nuet. Männe inte höstsamkvämen visar, att SOV inte dör bort med bleka minnen utan allt framgent samlar estlandssvenskarna och deras ättlingar i Sverige även kring intressanta ting i det liv de nu lever?

helm Taube på 1830-talet. — I början av 1880-talet byggdes *stor-rae* (stora längan).

Efter Gustav Wilhelm Taubes död 1854 tillträdde sonen baron Robert Woldemar Taube och härskade över godsens till sin död 1870. Han gifte sig med Julie von Ramm från Padiskloster. Vid Robert Woldemars död överlämnade änkan godsens skötsel i sin broders, Edward von Ramms händer. Denne lät bygga *mast-stalle* (gödstallet) 1873 och brännvinsbränneriet 1878. Gamla bränneriet var en liten byggnad, som låg söder om herrgården, omkring etthundra meter från *stor-rae*. Det nya bränneriet låg norr om herrgården, ungefär tvåhundra meter bort, bredvid *mast-stalle* intill stora landsvägen.

Jag vill även nämna Mats Matsson Roesler, som var *ampman* (uppsyningsman) på Rickul herrgård. Han var född den 11 januari 1778 på Irjas-stället i byn Roslep. Han var i samma ålder som baron Gustav Wilhelm Taube. När baronen drog ut i krig (Napoleonkriget 1805—1807 och 1811—1815) följde Roesler med som dräng, ty baronen var överste. Därvid hade baronen sagt till Mats Roesler, att om de båda kom hem med livet, så skulle Mats få vara *ampman* åt honom så länge han levde. Vid den tiden härskade baron Taube över hela Rickul-väldet. Ingen fick själv bestämma över sin gård och ingen fick gifta sig utan baronens och Roeslers tillstånd. Min fars styvfar har berättat följande för mig: Min farfar hade dött i april 1865 och efterlämnat hustru samt sex barn i åldern 1½—11 år. Hustrun var då bara 30 år. Den tiden var alla gårdar tvungna att ha några personer, som skulle arbeta gratis på herrgården. 1866 hade Robert Woldemar Taube och Mats Roesler skickat bud till Anders Vikman, som då var 19 år, att han skulle inställa sig på *Rikol hove*. Där hade "amt mannen" sagt till honom: Nu är det jag som bestämmer. Vill du gå och tjäna ryska kronan i sju år eller vill du gå till *Marssa* till måg på änkan med sex barn? — Om två dagar skulle han lämna besked. Ja, han valde naturligtvis att gå till måg.

Jag vill ge uttryck åt mina tankar genom att anföra Rom. 6:17: "Men Gud vare tack, för att den tiden är förbi."

Det gamla lilla bränneriet producerade brännvin för kommunens fem krogar: Gränskrogen i Luksby (*Luks-lagge*), Gambyskrogen i Gambyn, Källskogkrogen i Högbring, Pajkrogen i Paj och Kapellkrogen i Ölbäck. Sista krogen stängdes 1895, det var Gränskrogen. Alla stängdes nämligen inte på samma gång.

Det nya bränneriet, som var mycket större än det gamla, togs i bruk hösten 1878. Min far var vinnmästare där till våren 1913. Det vin som brändes där försålades till Keila (*Kajjal*). Haller som var kyrkoherde på 1860-talet brydde sig inte om, att folk drack brännvin. Min fars styvfar har berättat följande för mig. Innan den andliga väckelsen kom till Rickul, hade männen som skulle gå till Herrens heliga nattvard på söndagen i kapellet, intet ätit hemma på morgonen utan tagit med sig *fisk-bre* till *Kappol kroen* och lämnat maten där, medan de besökte kapellet. Efter gudstjänsten och nattvarden hade de gått till kroen, tagit en sup och ätit det som de hade med sig från hemmet. Efter maten hade de börjat suppa mer, och somliga blev riktigt berusade och började lugga varandra. Den styvaste i denna konst var snickar Norrberg. Han gick under namnet *Tuttas-Ada* (Luggar-Adam). Men ingen varning hade prosten givit dem.

På 1870-talet kom Hermann Girgensohn och 1873 i augusti kom T. E. Thorén till Pasklep på Nuckö och besökte även Rickul. Prosten Girgensohn var mycket vänlig mot Ev. Fosterlandsstiftelsens lärare Thorén, som fick hålla möten i byarna, så att det blev väckelse bland folket och kroglivet upphörde. När Girgensohn och Taube såg, att nyktert folk arbetade bättre än drucket, fann de det bäst att stänga krogarna. Alltså slogs den sista igen 1895. Girgensohn har druckit krogarna torra, sade man. Men Taube fortsatte att bränna vin, som fördes till Keila.

Mycket finns att berätta. Men denna gång får det räcka.

MEDDELANDEN

Enligt årsmötets beslut höjs SOV:s medlemsavgift fr. o. m. nästa verksamhetsår till 7 kr.

Priset för i Kustbon införda dödsannonser är fr. o. m. nästa nummer 50 kr.

Många har ännu inte erlagt prenumerationsavgiften för innevarande årgång av Kustbon. Gör detta snarast på tidskriftens postgiro 19 72 07, Stockholm K.

Jan Utas' fängslande roman

LARS LÖVBERG, SVENSKBYBO

kan erhållas till ett förmånspris av kr 12: — vid direkt beställning hos förf. (adress: Björklinge) eller Edvin Lagman (adress: Farstav. 17, Farsta).

I SALTSJÖBADEN

Den 22 augusti 1965.

Så samlades man även denna sommar på Restaurangholmen i Saltsjöbaden. Välkända ansikten, många, många till antalet, kommer tillbaka år efter år. Och samma glada hälsningar utbyts.

Det officiella förlöpte sålunda. Årsmöte kl. 11 — det blev visst som vanligt en försening till 11.30 — med omval av ordförande och styrelseledamöter. Båda revisorerna — Ingvald Brunberg och Christina Stenholm — avsade sig sitt uppdrag; fru Stenholm hade sänt in sin avsägelse skriftligt och den var på avvägar, så den hann inte fram till årsmötet, och som hon ej heller själv var där, omvaldes hon men fick — när hon sen kom — löfte att en suppleant skulle anlitas, ty hon själv är bosatt långt bort i Värmland. Efter Brunberg valdes emellertid Emil Lindkvist.

Vid det följande styrelsesammanträdet avsade sig mångårige klubbmästaren Anders Lindkvist sitt uppdrag. Trots styrelsens övertalningsförsök framhärdade han, och så återstod bara att tacka honom för långt, gediget och troget arbete. Efterträdare: Albert Vesterby.

Sommardagens program vidtog efter kaffet. Föreningens ordförande hälsade välkommen och läste sedan upp Frödings dikt *Strövtåg* i hembygden. Sedan spelade Mats Nyman piano, skickligt och moget (gott och väl professionell klass). Programmets höjdpunkt bildade Elmar Nymans föredrag om händelserna i Estland och dess svenskbygder sommaren 1940, en detaljrik, saklig, intressant och osentimental redogörelse för skeendet under dessa ödesdigra dagar, mera gripande än känslomättade uttryck. Alexander Samberg läste upp några av sina skisser på Korkis-svenska, också ett inslag av fin klass. Korkis-målet har genom dessa skisser blivit litteraturspråk, tro mig eller inte. En långväga gäst hade hembygdsdagen i Arved von Taube, född och upp vuxen på Rickul herrgård, numera bosatt i Bremen. Han framförde på renaste svenska hälsningar till sina estlandssvenska vänner. Han talar naturligtvis också nuckösvenska, men själv säger han att det numera går lättare med svenskt riks-språk, som han ju ständigt läser. Avslutning: Modersmålets sång.

Folk såg hela tiden så glada ut. Man hade alldeles för mycket att säga varandra, så tiden räckte naturligtvis inte alls till. Gick man genom mängden tog det gott och väl en halvtimme innan man hann till toaletten. Hälsa på dem man passerade och växla några vänliga ord, det tog sin tid. Och man var rätt slak i armen efter handskakningarna. Men roligt är det alltid, och friskt är det med de gamla goda skämten som haglar i luften. I Saltsjöbaden är folk sig själva, så som

NY VOLYM AV SVIO-ESTONICA

Anmälan

I våras kom en ny volym av Svio-Estonica, studier utgivna av svensk-estniska samfundet. Det är nummer XVII, i den nya följd nr 8.

Som vanligt behandlar bidragen frågor från skiftande områden. Edvin Lagman inleder med en studie "Estniska ortnamn i estlandssvensk form", där han visar, vilka förändringar namnen undergår i främmande mun och hur de helt avsluter sig till den låntagande dialektens språk-system.

Johann Fischer, kallad Livlands nye apostel, utförde som generalsuperintendent ett stort kulturarbete i Baltikum under Karl XI:s regeringstid. I en innehållsrik uppsats behandlar Greta Wieselgren den verksamhet, som förlänat honom denna hederstitel. De av Fischers insatser, som eftervärlden mest uppskattar gäller folkupplysningen. Dessa insatser har i regel också samband med hans arbete på det kyrkliga området. Han kunde i sitt kall vara mer ämbetsman än apostel, men hans stora bestående kulturgärning var dock det omfattande utgivningsarbetet av böcker på folkspråken, främst bibelöversättningarna. Även Nya Testamentet på estniska av år 1715 har honom att tacka för sin tillkomst.

Till tiden kring sekelskiftet 1700 för oss Alvin Isberg i sin historiska undersökning "Majestätsbrott och landsförräderi i Livland under det karolinska enväldets slutskede". Undersökningen gäller den livländska adelns reaktion vid det sachsiska anfallet i februari 1700. Författaren granskar rättegången mot en rad män, som anklagats för sin hållning vid detta tillfälle. Sammanfattningsvis säges, att det inte torde finnas anledning misstänkliggöra Livlands adel därför att rättegång inleddes mot ett dussintal personer, av vilka ungefär hälften var adelsmän. De i rättegången inblandade har också med få undantag helt stått på svenskarnas sida.

En konsthistorisk studie "Svenska silversmeder i Tallinn" är Mai Rauds bidrag till denna volym av Svio-Estonica. Författarinnan utreder guldsmedsskråets villkor och ställning, främst under 1700-talet, och redogör för en rad guldsmeders

de var förr. Som det var förr är också Runar Grenfeldts spel på dragharmonika, vals, polka, spadespa' (pas d'Espagne) och så vidare. Jag vet inte riktigt när de sista gick, det drog ut på tiden med dans och glam och läsk i baren.

Vädret var i år inte soligt, men det regnade inte heller — och lokalerna är ju bra, så man kan vistas inne och ha det skönt ändå. E. L.

insatser och arbeten mot bakgrund av konstriktningar ute i Europa. Uppsatsen är rikt illustrerad.

För Gustav Suits lyriska produktion är det karakteristiskt att den i stor utsträckning tillkommit utanför fäderneslandet, i landsflykt, och att bandet med hans ungdoms boningsplatser blott är minnen. Om Suits landsflyktslyrik skriver Herbert Salu under titeln "Vind över hav". Författaren redogör för viktigare drag i Suits diktning, som belyser de problem skalden i egen-skap av landsflyktig ställs inför, när hans vakna intellekt registrerar händelserna i tiden. "Med sin första samling *Elu tuli* blev Gustav Suits på sin tid en banbrytare för Estlands moderna poesi. Det fanns i den samlingen mycket nytt: nya versmått, nya ämnesområden, bilder, stämningar, t.o.m. språkbruket. Allt var i mycket originellt och dittills obrukligt. Detta har även i fortsättningen varit kännetecknande för Gustav Suits och till stor del betingat av den omständigheten, att hans dikt skjutit sina skott på främmande jord, i landsflykt." Så sammanfattar Salu sina iakttagelser.

Ett språkligt bidrag lämnar Julius Mägiste med en kort redogörelse "Om svenska och svenska 1600-talsbesittningars ortnamn i estnisk skriftspråk". Författaren framlägger denna namnöver-sikt för att visa i vilken form Sveriges och forna svenska besittningars i Tyskland ortnamn på 1600-talet övertogs i estniska språket.

Med Ragnar Liljedahls undersökning "Revalkuppen den 1 december 1924" angrips brännande aktuella politiska problem. Författaren redogör för det bekanta kommunistupproret i Reval och söker klarlägga drivkrafterna bakom detta. Många problem är förknippade med bakgrunden till denna resning. Liljedahls uppsats erbjuder en fängslande läsning.

Slutligen tar oss Per Wieselgren åter med till Dorpat där han med stor sakkunskap visar oss runt bland suecana i universitetsbibliotekets handskriftssamling. Dessa handlingar är uppdelade i ett flertal samlingar. Främst vill författaren nämna de arkiv som rör de svenska högskolorna: Academia Gustaviana och Academia Gustavo-Carolina. Det är studentmatriklar, protokollsböcker och räkenskaper. De akademiska konsistoriernas protokoll och protokollkoncept ger en mångsidig bild av livet vid de båda akademierna. En annan viktig, Sverige angående källa i Dorpat är den delagardieska samlingen. Denna är i motsats till högskolornas arkiv tillfredsställande katalogiserad och ganska välkänd för forskarna. Författaren återger så med vissa kommentarer sina anteckningar. De är hämtade från Academia

HISTORIER *hemifrån*

1

Pingsten som hindrade rågsådden

Den första tryckta almanackan, som hade börjat användas bland estlandssvenskarna, hade utgivits av en förläggare i Reval som hetat Gressel. I byarna i Rickul hade den allmänt gått under namnet "Gresiles kalendorn".

Denna hade varit tryckt på ett stort inrutat ark, så att var och en själv fick vika ihop det, sy och skära upp det.

Nu hade det en gång gått så illa till med ihopvikningen för en mera ansedd bonde i Lucks-lagge, att, när han hade skurit upp den ihopsydda almanackan och börjat bläddra i den för att se om allt stod rätt till, han plötsligt hade utropat med full hals:

"Hisa sa ga härddoa ska nöh jamt våra te trit å tidrai, fårr ha jamt vare e konnsådn, nöh komar a jår roasådn!" (Den här pingsten ska då jämt vara till förtret och tidspillan, förr har den alltid varit i kornsådden, nu kommer den i rågsådden!)

2

Han sa ga braivagnat

Vägen mellan Rosta och Elbicken gick genom ett smalt barrskogsbälte, som hette *Rosta moen* och sen gammalt tillhörde Lyckholms herrgård tillsammans med de tre bönderna i Rosta by. Denna väg hade bitvis varit så smal med stora tallar på bägge sidor, att om två möttes med lass av något slag var det omöjligt att komma förbi varandra.

Vid en sockenstämma på Nuckö prästgård hade dåvarande kommunaläldsten Prost Mats i Rickul kommun gjort en anhållan till baron Rosen att låta fälla några av de närmast vägen stående tallarna; när *baronsherrn* ändå årligen för husbehov

Gustavianas protokollkoncept, Akademiens räkenskaper, den schardiuska autografsamlingen och morgensternska samlingarna.

"Till minnet av två bortgångna" — denna rubrik står sist i boken, efter de här redovisade undersökningarna. Det är professor Andrus Saareste, en av den estniska språkforskningens mest betydande krafter, och kontraktsprosten Hjalmar Pöhl, en av estlandssvenskarnas förgrundsgestalter, som gått ur tiden sedan förra bandet av *Svio-Estonica* utkom. Minnesrunorna tecknas av P. W. (Per Wieselgren) och Gerhard Hafström.

E. L.

Svio-Estonica. Studier utgivna av svensk-estniska samfundet. Volym XVII. Ny följd 8. Pris för medlemmar 10:—, i bokhandeln 14:—.

lät såga ner ett mindre antal, passade det ju bra att låta fälla vid vägen. Detta förslag av en enkel bonde hade inte behagat baron Rosen, och han hade blivit förargad och skrikit med hög röst:

"Håla är tole fär domm juttar — tinn far had rum te ker genom tår — å töh änt — har töh så brai vagnar!" (Vad är detta för dumt prat — din far hade plats att köra genom där — och du inte — har du så breda vagnar!)

Några år senare hade baron Rosen satt upp en annons på Nuckö kommunalhus vägg, att han hade prima korn till utsäde till salu. Den föredetta kommunaläldsten Prost Mats hade behövt korn och åkt till Lyckholm den långa vägen med gott hopp att få köpa sitt kvantum korn till utsäde, vilket ej hörde till ovanligheterna i Rickul.

Prost far hade knappt hunnit längre än in i köket, blottat sitt huvud, hälsat kökspigan och just börjat tala om i vilket ärende han önskade tala med *baronsherrn*, innan köksdörren inåt hade öppnats och i ett angränsande rum en klar och bekant röst hade ropat: "Ja har inga kon opa säle maira!"

På hemväg en liten bit från Lyckholms herrgård hade Prost far mött en annan Rickulbonde, som var ute i samma ärende, och då hade den hemåt åkande talat om för den han mötte, att det var slutsålt redan och att han inte fick köpa så mycket som rymdes i ett sjukt öga. Den mötande bonden, som hade kommit ihåg historien *brai vagna* och visste att *moisnicke* (godsägarna) voro långsinta vid konflikter hade då åkt vidare och sagt: "Nåh, ja ha nöh kome så langt gåle kerandor, ja kerar sja tärfre opp te hove å hoilar aiken lite." (Nåväl, jag har nu redan kommit körande så långt, jag kör i alla fall upp till herrgården och vilar hästen lite.) Väl framkommen hade han fått köpa korn hur mycket som helst.

När han nu hade betalat sitt lass, hade han sagt följande ord till baronen: "Vait håla folke rät språkar fär juttar. Än man kam mot opa vegen å sa än Lickesholms baron änt maira skuld håva kon opa säle." (Vad är det för saker som folk pratar. Jag mötte en man på vägen och han sa, att baron på Lyckholm inte mera skulle ha korn att sälja.) Då hade baronen helt plötsligt och föraktfullt sagt: "He mot våra Prost han sa ga braivagnat som töh met. Ät hlickor har ja inga kon opa säle." (Det var väl den där från Prosta med de breda vagnarna. Ät en sån har jag inget korn att sälja.)

3

Oxhusena te Nigronn

Cirka 4 nautiska mil NO om Odensholm ligger det farliga mörka Nygrundet, som på ortsdialek-

(forts. s. 7)

DRÖMMEN OM

BACKBRINK BY

KORKIS OCH VIPPAL

av Alexander Samberg

Drömmen om Backbrink by? — Finns det en sådan by? Finns det en sådan dröm? Icke för alla. Icke för många. Men för dem, som gått och mediterat och tänkt, för dem, som gått sin barfotagång i marker jag nämner, finns byn. — För Gideon Danell fanns den ock. I varma högsomardagar har vi gått där. Att byn skulle heta Backbrink by, visste vi icke då, icke jag heller. Nu vet jag det. Och Gideon Danell skulle ha förstätt mig. Många skall förstå mig.

Och jag önskade drömma, bara drömma, ständigt drömma om färger och harmoni, ständigt drömma om förändligade ting. Jag önskade drömma om ett mjukt sommarlandskap, om kalkstensvägar och kalkstensstränder, — jag önskade drömma om vägar, som går längre bort. Längre bort, min vän. Jag önskade drömma, ständigt drömma om Backbrink by och om vägar, som leder längre bort. Jag önskade drömma om utsikten ifrån Backbrink by: den utsikten var vid och fri, min vän. *Den utsikten var varm.* — Det är utsikten ifrån denna by som gör, att allting däromkring liksom hör ihop med denna by. *Allting* jag ser däromkring, är icke denna by, men det finns en stark ödesgemenskap mellan denna by och byarna däromkring. Det är, som om hela bygden kring Rågerviken hörde ihop, så stark är denna ödesgemenskap.

Utsikten? Javisst. Den famnade byn med dess åkrar och ängar. De famnade stränderna. Hela Rågerviken låg liksom öppen inför denna utsikt. Den famnade utsikten åt S:t Mattias till, den famnade Baltischport och Rågöarna, den famnade vattnen och stränderna ut åt Vippal till. Så var det med denna utsikt *utåt.* — Men det fanns en utsikt till: *byns egen utsikt.* Det var något sär eget med *Backan* i byn: den drog mig och band mig till sig på ett säreget sätt. Det var, som om jag på något förunderligt sätt hörde hemma på Backan. Hörde samman med Backan, min vän. Jag ville gå där, dröja där. Jag ville läsa i Backan, som man läser i en bok. Läsa i en bok. Ty det

var här det började, detta med livet i Backbrink by. Backan, detta är byns historia. Så intensivt har jag känt det nu, — nu, när jag är borta därifrån. På Backan blev det plöjt och odlat, sått och skördat. Där mognade säden, — kornet kanske. Och skördefolket gladdes åt vinden, som svepte över Backan, de gladdes åt havet, som blänkte strax intill. De gladdes åt röken från stugorna i byn, som också låg strax intill på några stenkasts avstånd. Men längre bort susade skogen, den mörka granskogen, den var tung och hemlighetsfull och fruktad: där gick vargen på lur. Längre söderut över tallmon skymtade man ett kyrktorn, det var "Kors-kirke", som där reste sig med sitt egendomliga torn. Och där i sydost över viken — "uveviks" — syntes ett kyrktorn till: — kyrkan i S:t Mattias, byggd på branten av en hög kalkstensklippa. Så levde man då livet i byn med livliga förbindelser med Rågöarna och Vippal. Kring Rågervikens många stränder talades svenskt mål, och i en hård och vanskelig tid kunde man där spåra ett slags släktskaps- och samhörighetskänsla från by till by och gård till gård.

Men runskriften på Backan? Ja, som en runskrift — en minnesskrift ifrån gången tid — har jag ständigt beundrat denna åkerbruksskrift från fordom. — Jag ville tyda skriften efter de gamle, skriften, som de lämnat efter sig på sina åker-tegar på Backan, där de plöjt med sitt årder i Backans torftiga jord. Min vän, den skriften ville jag tyda. Den skriften är historia. Den skriften är något av byn själv och människornas sätt att skaffa fram sitt dagliga bröd. I fåra efter fåra och teg efter teg i såväl längd- som tvärriktning har de gamle med sitt årder plöjt in sin jordbruksskrift på Backan. Min vän! Byn själv har blivit bränd, och pesten har härjat. Gravar har grävts, och de döda har jordats. Härmän har trampat och ridit på Backan. Och där granskogen susade mörk och tung har nya åkrar brutits upp. Men kvar står där på Backan — synlig och klar — under

"Över tallmon skymtade man ett kyrktorn, det var 'Kors-kirke'."

Sveriges kronprins på besök sommaren 1932.

den lätta grästorvan de gamles jordbruksskrift, som ett minne, en källa till studium av de gamles sätt att anlägga tegskifte och bruka jorden.

Pesten har härjat och gravar har grävts, och de döda har liksom gått igen? Javisst. Så sent som ännu för ett sekel sedan kunde de, som vallade korna på kostigen och bland gravarna, leta fram ett och annat människoben — de höll sig så vackra och vita i den torra jorden och blänkte i solen. — Som barn, ja? — Som barn brukade Edmund Palmkron och jag leka där invid den stora stenen, som kallades "Kappelstein". Om och omigen försökte vi ta oss upp på den. Där invid var grästorvan mjuk och fin, och där rådde på något sätt stilla frid. Det var kanske helgad mark vi lekte på. Vem vet.

Och jag önskade drömma om vägar, som går längre bort, fina mjuka kalkstensvägar, som slingrar sig i tallmon, där sikten är ljus och fri, och jag önskade drömma om vägar, som de gamle har gått och åkt på, när de har knogat till sina "dagsverksdagar" på hovet i Vippal. Allt detta kan synas och höras liksom ett eko ur fjärran, liksom något så avlägset. Och dock har jag själv gått på dessa vägar, om och om igen har jag gått på dessa vägar, när jag som barn vallade fåren på hembyns vida betesmarker. Då fanns det för mig ingen Backbrink by: det fanns blott "Kårkes å Kårkes karevaln å Vippal hosärvasvega". "Vippal hosärvasvegen" . . . som någonting ur fjärran, som ett gåtfullt tal för dagens släkte. Och dock, när jag som barn vallade fåren på den vida saltängsbetesmarken i Korkis, hade blott några årtionden gått sen dessa dagsverks- och arbetsforornas tåg från Korkis till Vippal hade upphört för alltid. Blott vagnsspåren i betesvallens grästorva vittnade än om arbetsforornas slit och möda genom hundra och åter hundra år. Om arbetsforornas slit och möda, om dagsverksveckor i Vippal hoe . . . Och hur paradoxalt det än låter, så var dock dagsverksvägen *ödesvägen*, som enade och liksom höll ihop Korkis och Vippal,

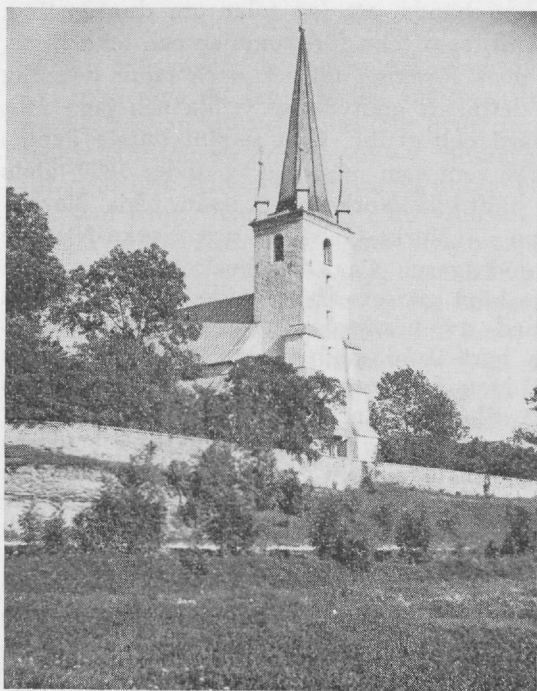

dessa två bygder med många byar och ensamt liggande gårdar, där folket i vardagslag — i de flesta av dem — talade gammalsvenska som hemmaspråk. Min vän! Då fanns det ingen Backbrink by, ingen poesi. Det fanns blott "Kårkes å Vippal hosärvasvegen", som slingrade sig över Backan och genom betesvallen med dess många strömdrag, tills den nådde alkogen och björkskogen och tallmon. Och ännu var det dryga halvmilen kvar till Vippal. — Hela vägsträckan var dryga milen. Och över betesvallen slingrade

"Jag har tänkt på herrgårdsbygget i Vippal, Vippal hoe, vars festsal ensam var 28 steg lång..."

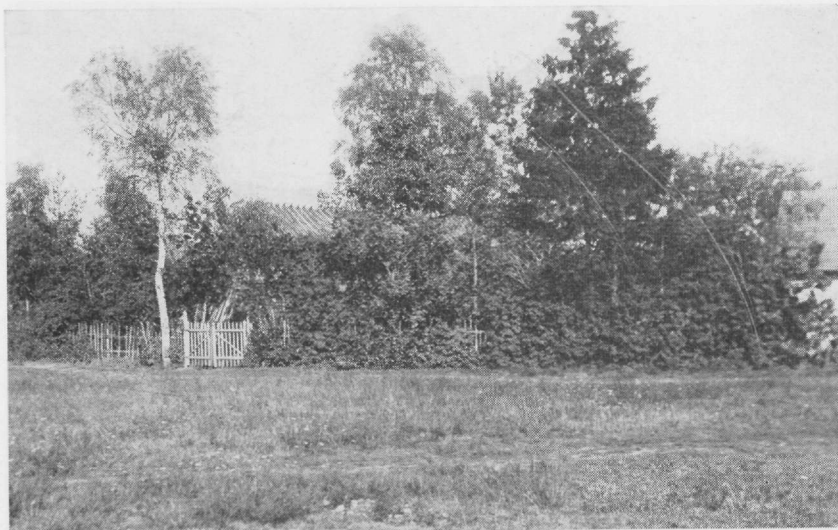

"I sydost över viken syntes ett kyrktorn till: — S:t Mattias."

sig vägen. Om det hade varit blott en väg . . . , ånej: över och längsmed små åsar och gräsbevuxna strandvallar slingrade sig vägspåren. "Hosärvasvegen" var en mödosam väg. Och de, som åkte den vägen eller färdades till fots, var fattigt folk. Då fanns det inget förmöget folk i Backbrink by: det fanns blott "det fattiga Korkis". "See vaene Kurkse", som baronen i Vippal hade uttryckt det, "ei ole oost, ei ole ärga, ei ole ratta, ei ole rummu". Vilket är uttytt: "Det fattiga Korkis, ej finns där häst, ej oxe, ej vagnshjul, ej nav." Slitet och släpet vid hovet — det är mot denna bakgrund som hela utvecklingen och livsföringen får ses i dessa strandbyar. Visst hade också här funnits "frihets- och privilegiebrev", men dessa hade blivit tagna eller lurade med list ifrån svenskarna här i Korkis och Vippal.

Här citerar jag ordagrant ett brev till undertecknad från Ano Engblom den 28 okt. 1922: "Om vårt frihetsbrev, som bevarades sist hos min morbror, den förre skolläraren och förmyndaren Johann Andersson Palmkron, vet jag, att det ännu i mina barndomsdagar varit till och har morbror visat det för en magister Vendell från Finland omkring åren 1874, som denne hade förklarar blott för en copia. Huvudbrevet hade länsman Johann Norrberg från Appleka by — Hantast gården, förlorat på detta sätt, att han låtit locka sig av Klokens (Lodense) hoppman (visst en benämning efter tyskarnas hauptman) in i krogen. Där supo de brännvin, tills länsman tröttnade och insomnade på bänken i krogen. Länsman hade varit kallad till Reval med sina brev. Uppvaknandes måste han nog förstå, att han sålt sitt folks frihet för ett rus! — — — Denne Norbergs efterkomlingar finns ännu i Finland, troligen i Nyland. Han hette Kristian. Här i trakten är det slut med denna släkt. Jag minns ännu ett syskonpar, Johann och Mari, som voro sista." Russwurm i sitt Eibofolke för också på tal denna Vippal- och Korkisbornas kamp för sin frihet och sina privilegiebrev. Det är en dragkamp mellan en gång privilegierad svensk bondebefolkning i Vippal och Korkis och ägaren till Padis Kloster (beläget 8 km ifrån Korkis), von Ramm. Denna kamp försiggick under senare hälften av 1700-talet. Hit hör även i detta sammanhang, att Russwurm i sin ovannämnda bok framhåller, att byn Tammes i Vippal blev "sprängd" år 1810 och bönderna fördrivna från sina gårdar. Här tar jag mig friheten, att ännu citera något ur samma brev från Ano Engblom: "Byarnas namn i Vippal har jag icke hört nämnas på annat sätt än nu. Byn Kvarnby har icke varit till, det var en enstaka gård med namn "Mjölners" eller "Möldre", vars ställe är synligt ännu i dag, och kanske har du sett det framför maskinriian innan för "Hästkoplet". "Tammes" har varit en stor by. Adelsmannen, hans namn vet jag väl inte, har befallt sin

”Och från det lummiga Korkis förde vinden ut till båtarna en doftrik, varm högsommarhälsning.”

”hoppman”: ”taga hovets drängar med och kasta ned alla boningshus tak” — i Tammes, emedan invånare inte frivilligt överlämnade sin egendom till honom. Eftersom bönderna väl visste om detta befäl, hade de bestämt taga med liar, yxor, hötjuvor och gå våldsdrivare till mötes på ”Ånn” backen och slå ihjäl dem, men dessa voro sluga och försiktiga och gingo annan väg — och nådde målet. — Stackars Tammesborna funno på återvägen, att de voro utan hemman. Om Vippal-byns nederlag och förgörelse vet man inte mer. Troligt är, att i Tammes och Vanik har varit också svenskar om icke alla. Ty Vanikborna hava betalat ”svensk skatt” till prästen allt intill sista tiden.” Själv har jag ett visst intresse för dessa uppgifter om Tammes, enär vi i vårt hem hade en mycket stabil och bra vävstol av ek, om vilken man visste säga, att den var ifrån Tammes och att ”vårt folk”, d. v. s. folket i vår gård skulle ha kommit ifrån Tammes. ”Hosärvasvegen” var en mödosam väg också på vintern . . . Ty då kunde det hända, att vargar jagade den sent hemvändande ”hosärvasläden” på ensliga vägar. Eller kunde det hända, att man en sen yrväderskväll råkade tappa vägen och åka vilse på ”Valkma mosan”, en vid sank äng bevuxen blott med låga videbuskar, någon björk och någon enstaka martall här och där — allt detta ett minne ifrån forna tiders härjningar och bränder under krig, när skogar brändes och marken och trakten tog annan form.

I samband med omnämmandet av Tammesbyns ”sprängning” nämner Russwurm, att en Tammesfamilj efter detta bodde i Kattbäck, ett ställe vid landsvägen nära ”Ånn” backen. Senare bodde samma familj på Kubes-gården (på estniska Kubja) i byn Vilivalla. Ägaren till gården var ungefär i min fars ålder. Min far och han var bekanta, och på kyrkbacken i Kors brukade de ofta på söndagarna träffas och språka. Min far brukade även hemma tala om, att Kubes-bondens far hette Oli, och att han talade svenska: ”Hans farn heida Oli. — Kubes Oli tålad svensk.” Själv har jag — då som mycket ung skollärare i Vippal

— haft denne Olis sonson som elev i skolan i Puuna i Vippal i estniska avdelningen.

Det kan hända, att jag talar om dunkla ting, om sådant, som icke förekommer och icke finns, — och dock förekom det och dock fanns det. Jag menar detta att godtyckligt vräka och jaga folk ifrån gård och grund. Och sådant hände även i Korkis så sent som någon gång under 1800-talets senare hälft, då Norkafolket ifrån båda Norkagårdarna — Norka-Galstuve och Norka-Nistuve — av godsägaren Carl Cambeck i Korkis, som då hade köpt godset och nu ville utvidga det på bekostnad av böndernas gårdar — helt enkelt jagades bort ifrån sina gårdar, som de brukat släktled igenom. Deras bohag forslades av hovets drängar till en glänta i tallmon ett par kilometer eller mera därifrån. På väg till kyrkan brukade min far utpeka platsen för mig vid vägen: ”Hi leit Cambeck kera Norkafölks krame. He lao sjär milla einbuska å tallana”. En av gårdarna hade just haft degen för brödbakning färdig i degträget. Min vän! Allt detta har jag tänkt på, nu, när jag har drömt om Backan och Backbrink by. Jag har tänkt på Norka ”kellarstälena”, två stora jordkällare, som ännu fanns kvar i ”Norka åkra” på hovet. Jag har tänkt på herrgårdsbygget i Vippal, Vippal hoe, vars festsal ensam var 28 steg lång (då i början på 1920-talet mätt med mina steg). Nej, icke bara dröm, utan bortom detta en hård verklighet med dagsverkswägar som enade bygd vid bygd, Korkis och Vippal, dessa två bygder med samma öden, samma gamla kyrkogård i Vippal och samma kyrka — Korskyrka, ett tempel från 1100-talet.

Återigen citerar jag Ano Engblom: “. . . men de stackare, som måste med stenuppbyggnaden göra början på detta stora och svåra arbete — under piskans vinande, blödande och dignande — och slutade detta arbete med att inflytta sina tvingare och plågare samt fortsätta med tjänsten och träldomar . . .”

Och så efter år och öden ville du åter stå uppe på Backan i Backbrink by och fråga efter ödes-

I den svalkande skuggan från trädgårdens åldriga aplar sysslar en gammal Korkisbonde med sina bin.

vägen, ödesvägen, de gamles mångbeprövade väg. Du ville säga ett långt farväl till tegskiftesåkrarna på Backan, du ville lysa frid över dragare och trähjulsfordon på ödesvägen — "hosärvasvegen", du ville lysa frid över gravarna under enbuskarna, frid över "Kappelstein", du ville än en gång spegla dig "Karevallskeldas" vattenspegel och dricka av dess vatten. Förr ja . . . ? Då kändes det så svalkande och skönt att under solvarma somrardagar på saltängsbetesvallen få komma hit till källan med sin dricksflaska och fylla den med det härligt svala källvattnet. — Och du ville lysa frid över "Kärkes sane" — Korkis sandfält — en gång i tiden bevuxet med gran- och tallskog, så härjat och förtrampat av krigiska horders ryttarskaror i deras ständiga krigsövningar till dess trädrötterna blev bara, träden förtorkade och fältet låg öppet för vindar från havet. Än levde minnen kvar av kalmuckernas och basjkirernas framfart, där de posterade med sina hästar på "Lagerbackan", ett stycke längre bort ifrån den egentliga Backan. Så bildades Korkis vidsträckta sandfält — rätt enastående i sitt slag och sin storlek. Över allt detta ville du lysa frid, när du här lekt som barn och gått din barfotagång. — Tegskiftets åkrar och bortglömda gravar, en källa, med svalkande vatten, en ödesväg mellan två bygder och ett sandfält upptrampat av krigiska ryttarskaror — minnet av allt detta har ständigt levat kvar i mitt sinne. Det är, som om jag själv vore något av detta. Som om jag själv vore allt detta då jag blickade ut åt Rågöarna och Vippal till, åt Rågervik och S:t Mattias till och över tallmon åt Kors-kirke till.

Min vän! Jag har tagit med dig på en kanske dunkel färd i minnenas marker. Men för mig har dessa bilder liksom utgjort daglig spis. Så nära har dessa ting och färdevägar legat mig. — Och ständigt har jag lockats längre bort, det är som om kalkstensvägarnas mjuka flykt skulle vara

något av min egen ständiga dröm. Och i dag, om jag skulle få välja om, skulle jag vilja gå den fina mjuka kalkstensvägen i Årmbacksstrande i Korkis, jag skulle vilja gå den kalkstensvägen i Vippalmon: en härligare fanns icke. Och jag skulle vilja gå på den fina klapperstens- och kiselstensstrandvallen vid Apleka-strande i Vippal. Det är, som om dessa stenar på något sätt skulle minna mig om svenskarna och svenskheten i Vippal. Om svenskheten i Vippal, min vän. Själv har jag varit bunden vid denna by med släktskapsband, och i min hemby Korkis följde jag nogsam med vindarnas växlingar: när dyningen och undervattensvågsvallet bröt sig mot undervattensrev och strandvall och undervattensgrund i Aplekaviken, hördes dånet därav — en och en halv mil fågelvägen — till Korkis. I lugna kvällar kunde min mor då säga: "Vestasion donar, he blier vesta veder", och det blev så. Och på mina färder i Vippal tusades jag av den härliga sandstranden mellan Apleka och Moosi. Det låg något storvulet och kontinentalt, västeuropeiskt och öppet över den stranden. — Jag kunde icke gå där förbi utan att bada: det var som en befrielse, det var som att ge sig i kast med vattnet och vågorna och sugningen i dyningarna. Något av min egen ständiga dröm . . . Här en sådan dröm till. nedskrivet i en dagboksanteckning av den 23/6 1922. "Midsommarkväll. Stillhet och frid. Näktergalens toner har tystnat. Sällan höres göken än. Åter börjar dagarna bli kortare. Den längst dagen var i går. Vilka minnen har då blivit kvar från denna vår? — Jag minns en vårnatt. En vårnatt i början av juni (pingstlördagsnatten). Alla lärare utom jag hade rest. Jag ensam stannade kvar i Vippal stora herrgårdsbyggnad, där skolan jämte lärarbostäder är inrvmd. — Jag kände, att arbetsbördan liksom hade fallit av. Det kändes så lätt. Träden susade i allén och förkunnade, att våren hade kommit.

"Vinfabriken", brännvinsbränneriet på Vippal herrgård.

Korkisungdomar som deltog i estlandssvenskarnas sångarfest i Hapsal sommaren 1933.

Med ens märkte jag vårens härlighet. På den stora stembalkongen, som reser sig på norra sidan av herrgårdsbyggnaden, satte jag mig ned för att riktigt få njuta av den fagra utsikten härifrån. Jag såg den purpuröda himmelen i norr mötas med vatten och hav. Jag såg Rågöarnas fridsamma läge i Rågerviken. — Det blev en härlig utsikt på vatten och himmel, skog och ljusnande gläntor mellan träden härifrån Vippalhovets stembalkong. — I väster lät näktergalen höra sin sång. Natten led mot sitt slut. Det ljusnade. Det var hög tid för mig att gå till vila". — — — Så fann jag tavlan *då*: med blicken och med känslan och med inlevelse, som en realitet. Vilken idyll, vilken helhet i tillvaron och i vyerna, vilken harmoni. Vilken traditionsbundenhet och ro. Vad som skulle komma, visste jag icke då. Och om jag skulle få uppleva tavlan än en gång, hur skulle jag göra då? Ja, jag skulle verkligen vilja leva om tavlan. Jag skulle vilja se den på annat sätt. Jag skulle vilja se den i färger, och jag skulle vilja se den med känsla. Jag skulle vilja spränga gränserna. Min vän, jag skulle vilja spränga gränserna. Jag skulle vilja måla tavlan inifrån. Jag skulle vilja måla den sådan den fanns och icke fanns. Jag

skulle vilja måla den i färger, du icke trodde på. Jag skulle vilja måla denna traktens största herrgårdsbyggnad. Jag skulle vilja måla älven och allén och lindarna, jag skulle vilja måla forsen och kvarnen och bron. Jag skulle vilja måla åkrarna och spritfabriken. Som en dröm? Ja, alltsammans som en dröm. Den stora tallmon med de höga tallarna som en dröm, och riarna på åkrarna som en dröm. Och dock en dröm i tiden, en dröm i verkligheten.

— För något mer än 100 år sedan hände detta. Det var trösketid. På väg till Back-rian vid vägkröken (vid träbron, som nu är riven) stjälppte lasset och min farfar — stora karlen — råkade komma under. Han fördes död hem till Korkis med sin egen vagn och häst. Där ställdes han under ett "teld" på loggolvet. Min far, som då var tre år gammal, ville också ligga och ville värma sig vid sin far: "Dad, dad, ja har kallt, ta ja å unde telde." Och Pears-Ri Kristjan från Kärkes — Kristjan Bärfelt — hade under så gott som hela sitt långa liv varit "kubes (rättare), ripapp och vinbrännare ite Vippal hoe" — på Vippal herrgård. Så minns jag än, hur Irjas-Stuve gammelfar en gång i bastun sade till honom: "Kristjan

En lummig idyll var Korkis med fruktträd och örtesängar.

minnasit-te kålis te mä ståkan klappa dame ut mina jacka opa hos åken ite Vippal?" Denne Kristjan hade en bror, som undan ryska militärtjänstgöringen (som då kunde vara ända till tjugofem år) flydde över till Sverige. Några hade träffat honom senare i Stockholm, där han hade varit "eålutkerar" — ölutkörare. Kristjan själv hade en son, Tomas, som var dykare. Vid sitt arbete på havsbotten hade han blivit skrämmd av underliga djur, så att han efter detta blev sinnessjuk. Han slutade sina dagar på Seewald i Reval. Vippal hoe med sina leriga, rätt bördiga åkrar vid älven ville jag se i färg. Och Vippalhosbygget med ställningarna och de breda trappuppgångarna vid bygget ville jag se i färg, jag ville se i färg hur pådrivaren rider upp längs trappuppgången för att driva på arbetsfolket. Ty så var det, och så gick det till, så har de gamle berättat det för min far.

Men strandbygden då — "strandnorka" som låg västerut ifrån Vippal hoe? Dit, till småbyarna och gårdarna, ledde vägen förbi Vippal hoe. Den bygden låg dels öppen åt havet till. Från Nese bort till Keiba — hela milen — låg den dels på grusåsar, dels i svackor. Lövängar och barrskog växlade där omvartannat. Det var en leende bygd — vänd åt öppna havet. Havet fick där släppa till sitt silver: strömning och vassbuk, flundra och torsk och sik. Där träffades byborna vid näthuset nere vid stränderna. Där blånkte de vita klapperstenarna på strandvallen, där doftade det av havssålta och havstång, där doftade det av nät och trätjära från båtarna, där talade man om livets glädjeämnen och dess småbekymmer, samtalen fördes nu under senare tid på estniska, fast mången skulle ha klarat sig med svenskan lika bra. Man talade estniska, när grannen kanske icke förstod svenska. -- Det gällde att vara meddelsam och ense till språk och sinne: fiskefärden gick kanske till Gräsgrund. fiskebanken ute i det öppna havet mellan Vippal och Stora Rågö. Där skulle man stanna natten över. Där låg havet på och vågorna kunde rulla fräsande vita mot grundet. De var icke bortklemade, de som bodde härute i Vippals kustbygd. Det var beprövat och öppet folk, vant vid livets

påfrestningar redan från början. — Så minns jag den 23 oktober 1921 (jag var då lärare på Vippal hoe på den svenska avdelningen). Det var en förfärlig storm. Flera av dem, som gick ut, blev borta, man fann deras lik på Korkis-sidan, dit stormen hade drivit deras båt. — Men Vippal skogsbygd då, den som låg söderut åt landsvägen till, landsvägen som ledde ifrån Nuckö och Rickul genom Neve och Vippal mot Reval? Landsvägen, som på Vippalmon var så jämn och bred och vit och härlig att gå på? Där fanns några stora bondgårdar, såsom Puisma och Bjunse, med svensk befolkning. Jag har nämnt blott två av dessa. Hela denna bygd var en stor skogsbygd bevuxen med härlig tallskog på sandmoar. För den, som ville bygga, fanns det fint timmer. Mossar och myrar ("drav") fanns det också — kanske ett minne ifrån stora skogsbränder under krigiska år, när landet skiftade ägare och polackerna gick och härjade och brände vart sjunde år. Nu växte där hjortron på dessa sankmarker.

Men landsvägen, som ledde från Nuckö och Rickul genom Neve och Vippal mot Reval? Ja, den landsvägen gick förbi kyrkan i Kors åt Padis Kloster till. Ifrån Kors var det sju kilometer till Korkis längs en nyanlagd väg för något mindre än hundra år sedan. Denna jämte en annan också nyanlagd väg åt Padis Kloster till blev de egentliga vägarna ut och till byn. Ödesvägen över betesvallen ifrån Korkis till Vippal råkade i glömska, och grästorvan växte där över spåren allt tätare år efter år. För inneånarna i Backbrink by hade randats en ny och bättre tid: det var slut på dagsverksdagarna varje vecka till Vippal hoe. Sakta men säkert förvandlades det "fattiga Korkis" till en välbärgad bondby. Om någonstans i Svenskbygden, så bar sig jordbruket i Korkis. Åkeriorden lämpade sig kanske icke nå alla ställen för veteodling, men skörden av all annan säd och potatis blev i de flesta fall vmnig. Tidigare var byns fiskevatten i Rågerviken enastående rika på strömning. Så gott som varje gård i byn hade fiskeredskap: små- och stor-miärdar och även nät. Det kom vid fisketiden väldiga stim av strömning in i viken till Korkis fiskevatten. Miltals kom hästskjutsforor från de estniska by-

Landsvägen gick förbi kyrkan i Kors åt Padis Kloster till. Det hade en gång varit en dragkamp mellan de svenska bönderna och ägaren till Padis Kloster, von Ramm.

arna inne i landet för att köpa fisk. Detta för c:a 80—90 år sedan, när min mor var barn och ung. Men så — med ens — började strömmingsstimmen ebba ut. Ännu i början på 1900-talet — under de två första decennierna — kunde fisket i bästa fall vara lönande — korkisborna fiskade då även vassbuk med djuphavsskötur längre ut, utanför Rågöarna — men efter detta var det också definitivt slut med fiskelyckan. Allt man fiskade här var blott till husbehov. Det enda, som lönade sig, var flundrefiske. På sandbankarna i det grunda havet mellan Stora Rågön och Korkis karevaln ("opa Karevalssane") var det gott om flundra. Och härligare flundra fanns icke. — Hit kom fiskare ifrån Baltischport. De låg här i sina fiskebåtar under de ljusa, varma sommarnätterna. Själva tyckte de, att det för dem var en underbar tid. Och den, som har sett synen, väver in i sin dröm flunderfiskebåtarna med deras vita segel. Och från det lummiga Korkis — ifrån de vidsträckta lövängarna, och barrskogsmarkerna, ifrån pors och skvattram i skogarna, ifrån åkrarna med deras mognande säd och ifrån vit- och

rödklövervallarna förde vinden ut till båtarna en doftrik, varm högsommarhälsning. Nu hade Backbrink by, byn, vars saga började där uppe på Backan med tegskiftesåkrarna, råd att vara generös. Hela byn med sina vikar och uddar var som ett böljande sommarland. Nej, det fanns icke en härligare bygd än denna — med en liten flotta av segelskutor förankrad i viken. Min vän! Vi började på Backan i Backbrink by, vi skall sluta här. Vi skall sluta här en midsommarkväll vid bålet här uppe, när båtar bränns. Vi skall sluta och blicka ut mot Korkis ögonmärken — sjömärken ifrån havet: Irjas höo alana och Gatås kåene. Vi skall sluta här och sända en midsommarhälsning över viken till S:t Mattias, till Forselii kyrka och hemvist, det var dock ifrån dessa bygder han tog sina läskunniga gossar, när han for till kungen i Stockholm, vi skall sända denna hälsning icke ifrån det fattiga Korkis, utan ifrån minnenas Backbrink by. Och nere vid stranden — vid Bakbacks-strande kluckar vågorna sin sommarmelodi, en gammal och ständigt ny melodi om livet i Backbrink by.

(Fots. från s. 7)

ten hette Holmbo Nigronn. Förfäderna visste berättas om många stora segelskutor som under höstarnas stormiga nätter hade seglat på och blivit vrak.

En av de sista och mest omtalade var den engelska barken "Hero", som på väg till S:t Petersburg fullastad med dyrbara varor seglat på och förlöst.

Dessa skeppsvrak hade Odensholmsborna ansett som sin rättmätiga egendom och vaktat dem avundsjukt för fastlandsbornas plundringar.

En gång hade några Spithamnbor seglat dit för att få tag i lite smidesjärn, vilket på den tiden var en sällsynt och dyrbar vara. Vid framkomsten till vraket hade hela öns befolkning stått med årorna i högsta hugg för att jaga bort de obehöriga fastlandsborna. Under ordväxlingens gång hade Odensholmsbornas byäldste bl. a. sagt: "*He är just som neh skuld koma å tåva än ox ör vårt oxhus.*" (Det är just som om ni skulle komma och ta en ox ur vårt oxhus.)

Några år senare hade Odensholmsborna haft fångster av olika slags fisk och på höstsidan seglat till Spithamn med en last för att i skogsbyarna byta till sig säd, vilket ej var något ovanligt. När kommersen var överstånden till båda parter belåtenhet och spannmålssäckarna fyllda och lagrade i byn, återstod ett stort bekymmer, huru de skulle få dem nerkörda till stranden i roddbåten, ty den i vilkens loge lagret fanns var utan häst vid tillfället, och med oxar gick det inte att köra ut i vattnet. Byäldsten som överallt skulle vara med och taga emot första stötarna, vare sig de var onda eller goda, hade även den gången fått ge sig ut på byn för att leja häst. Väl inkommen på gårdsplan förbi hunden, vilken alltid hade varit en stor fara för Odensholmarna på fastlandet, hade han mött husbonden och frågat med ödmjuk ton: "*Vill du våra så goan man å koma ker ner vår sässäckjar te strände? Så mike som dö vill håva, så betal ve.*" (Vill du vara en så god man och komma och köra ned våra sädessäckar till stranden? Så mycket du vill ha, så betalar vi.)

"*Håla undor är he; oxhusena få ne te Nigronn ferd å hiss sa ga små säckja få neh sja nö änt ner te strände bure*" (Vad i allsindar är det för något; oxhusen kan ni föra ut till Nygrund och de här små ynkliga säckarna kan ni inte bära ner till stranden), hade Spithamnbons spydigt svarat.

4

En bondhistoria från Dagö

Dagön är vid kusterna lika karg som strandremorna på fastlandet, och cirka en km. från Heltermaa brygga vid vägen till Storhovet låg en arrendegård.

På den magra torvan som ej gav nödortfött uppehälle, var arrendatorn tvungen att skaffa sig bisysslor och hade därför åtagit sig att bli postiljon åt greven och kommunen mellan Dagö och Hapsal året runt i alla väder och väglag.

Han hade därigenom blivit en ansedd och trogen tjänare i grevens ögon, så att greven i all sin

BERÄTTELSE

över verksamheten inom föreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1964 till årsmötet 1965.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

ordförande: Edvin Lagman,

ledamöter, valda för tiden intill årsmötet 1967: Viktor Aman, Lars Broman, Elmar Nyman och Anders Lindkvist, till årsmötet 1966: Richard Aman, Einar Hamberg, Alfred Heldring och Johan Vallin, till årsmötet 1965: Hugo Mickelin, Ivar Poell och Albert Vesterby.

Styrelsen har inom sig utsett till vice ordförande Elmar Nyman, sekreterare Viktor Aman, skattmästare Lars Broman och klubbmästare Anders Lindkvist.

Föreningens revisorer har varit Christina Stenholm och Ingvald Brunberg med Ivar Stahl och Anders Sarberg som suppleanter.

Antalet föreningsmedlemmar har under verksamhetsåret varit omkring 400.

Styrelsen har under verksamhetsåret hållit två protokollförda sammanträden.

Föreningens tidskrift Kustbon har under år 1964 utkommit med fyra nummer. Redaktör och ansvarig utgivare har varit Edvin Lagman, redaktionssekreterare Lars Broman. Antalet prenumeranter var omkring 1500.

Föreningens årsmöte hölls söndagen 6 september i Baggenssalen, Saltsjöbaden. 37 medlemmar deltog jämte ett större antal andra estlandssvenskar. Den efterföljande hembygdsdagen var talrikt besökt som vanligt — trots den sena tiden på året. Föreningens ordförande talade om Vippal och Korkis och deras öden i gången tid. Lilian Blees-Pettersson sjöng till ackompanjemang av sin syster Synnöve. Tomas Dreijer berättade på runska om ett Runö-bröllop och illustrerade framställningen med låtar på fiol. Efter prog:ammet spelade Runar Grenfeldt till dans liksom tidigare år.

Föreningens höstsamkväm ägde rum lördagen 7 november i Margaretaskolans festvåning på Adolf Fredriks kyrkogata i Stockholm. Sigrid Heldring-Abrahamsson berättade om Reval av i dag, och Ragnar Treiberg visade aktuella färgbilder därifrån. 230 personer deltog i samkvämet.

Andra delen av En bok om Estlands svenskar har under året utkommit. Även denna del har mottagits välvilligt av pressen såväl som av den estlandssvenska allmänheten. Vid årsskiftet hade omkring 800 ex sålts. De första delarna av boken har föreningen kunnat utge utan ekonomiska bidrag utifrån. Bokens avslutande tredje del är under utarbetande. — En del av det material, som ur-

(Forts. s. 9)

höghet hade givit sig till tals med honom. En dag under skördetiden, då just Aru Mihkel, som han hette, hade hållit på med det sista intill landsvägen, hade greven kommit åkande i sin trilla, gjort halt och frågat: "Nå Mihkel, hur är det med brödsäden?" Mihkel hade blottat sitt huvud och svarat: "Brödet från egen åker räcker nog så länge tröskningen varar." Då var greven säker på att Mihkel tjänade pliktroget. G. S.

Dagmar Pettersson

75 år

När jag talar om, att revalsvenskarnas "grande dame" Dagmar Pettersson den 20 sept. fyllde 75 år, så kommer detta säkerligen som en överraskning för många av hennes vänner. Men S:t Mikaelsförsamlingens kyrkobok från Reval är tillförlitlig.

*

Egentligen tarvar Dagmar Pettersson ingen presentation. Därtill är hon alltför väl känd bland estlandssvenskarna, men några data kanske ändå hör till en hyllningsartikel.

Dagmar Pettersson föddes på Söder i Stockholm, men hon var bara fem år gammal när det bestämdes att hon skulle bli estlandssvensk. När några andra rikssvenskar under depressionsåren flyttade västerut, valde hennes föräldrar Estland till sitt nya hemland. I den bekanta Töcherschule i Reval fick hon den uppfostran som förblivit hennes adelsmärke genom tiderna.

Strax efter avslutad utbildning upptäcktes den unga damen, som inte bara hade ett charmant yttre utan också ett livligt intellekt parat med gedigna yrkeskunskaper, av en dansk företagargrupp som bildade försäkringsbolaget Lloyd i Reval, vars allt i allo hon blev från första stund. Trots bolagets skiftande öden stannade hon kvar på sin post tills hon 1940 återvände till Sverige.

Men det är främst i svenskhetens tjänst vi känner Dagmar Pettersson och det är för de insatser hon gjort där vi hyllar henne. Hon var inte endast den plikttrogna och kunniga sekreteraren i Revals svenska församlings kyrkoråd utan såsom resesekreterare i olika sammanhang har hon tjänat hela den estlandssvenska bygden och folkstammen. Och att vara född under planeten Mercurius betyder att bl. a. också vara begåvad med konstnärliga och musikaliska anlag. Han har mycket riktigt delat med sig även av dessa sina gåvor.

*

Det trekvartssekel vi nu hyllar henne för har Dagmar Pettersson använt ovanligt väl. Många innehållsrika sidor av revalsvenskarnas historia har präglats av hennes färgstarka person. Sitt glada flicklynne har hon bibehållit genom alla åren och hennes plats är sällan tom när estlandssvenskarna kallar till samkväm.

*

SOV har förlänat henne en hedersplats bland sina medlemmar. En hedersplats har allas vår Dagmar även i våra hjärtan. Må vi ännu länge få äga Ditt stöd, Din glädje och Din uppriktiga vänskap.

Ivar Poëll.

Till

Paul Johansens minne

Den 19 april i år avled i Hamburg professorn i historia där Paul Johansen.

Många estlandssvenskar känner nog inte till hans namn, och ändå har hans vetenskapliga gärning i allra största utsträckning ägnats den svenska folkgruppen i Estland.

Paul Johansen föddes i Estland den 23 december 1901. Han var av dansk börd. Danska var också ett av de många språk han behärskade. Han gick i skola i Reval, studerade vid universitetet i Dorpat, där han disputerade på en avhandling om medeltida agrarväsen i Estland, och blev stadsarkivarie i Reval. Inom sällskaps- och föreningslivet var han verksam även som SOV-medlem.

*

Redan i sin doktorsavhandling *Siedlung und Agrarwesen der Esten im Mittelalter* (1925) har han klarlagt estlandssvenskarnas bosättning i dess huvuddrag. Även i hans andra stora arbete, den mäktiga undersökningen av den estländska namnlistan i kung Valdemars jordebok från 1200-talet, *Die Estlandliste des Liber Census Daniae* (1933), framskyntar hans intresse för estlandssvenskarnas ursprung och historia. Slutligen ägnade han estlandssvenskarna ett helt stort verk: *Nordische Mission, Revals Gründung und die Schwedensiedlung in Estland* (1951). I detta arbete utreder han Revals grundläggning och äldre historia och berättar om vad alla de urkunder han har haft tillgång till har att säga om den estlandssvenska bebyggelsens framväxt. Det är Paul Johansen som har löst problemet om de estlandssvenska bygdernas tillkomst.

Även i smärre uppsatser har Johansen behandlat estlandssvenskarnas äldsta historia.

*

Som otaliga andra människor blev Paul Johansen tvungen att lämna det land där han fötts och slagit rot. Han undgick den ryska ockupationen och hamnade i Tyskland, där han lyckades skapa sig en bemärkt ställning inom den vetenskapliga världen som den främste experten på Baltikums äldre historia. När han nu bröts ned av en svår sjukdom, hade han redan i många år innehaft en professur i Hamburg, där han var bosatt med sin familj.

*

Estlandssvenskarna stannar i djup tacksamhet inför hans minne och beklagar hans för tidiga bortgång. Han hade säkerligen ännu mycket att ge, men det han hann giva kommer att bevara hans namn för framtiden.

E. L.

Korta notiser

Hans Axel Peedu har den 8 maj 1965 vid Västerterps Läroverk avlagt studentexamen på allmänna linjens sociala gren.

*

Eivor Klingberg har den 10 maj 1965 vid Högre Allmänna Läroverket i Södertälje avlagt studentexamen på latinlinjen.

*

Ronnye Klingberg har den 10 juni 1965 vid Tekniska Aftonskolan i Södertälje avlagt ingenjörsexamen på maskinlinjen.

(Forts. fr. s. 9)

sprungligen var avsett att ingå i boken, har av utrymmesskäl i stället börjat publiceras i Kustbon, där det bildar en särskild följd av artiklar om de estlandssvenska hemorterna.

Föreningens inkomster har bestått av medlemsavgifter, av intäkter från föreningens publikationer samt av räntor. Verksamheten har under år 1964 lämnat ett underskott av kr 18.404:99 mot ett överskott av kr 3.178:79 året före. Resultatet beror på de stora omkostnaderna för andra delen av En bok om Estlands svenskar. Balansräkningen 31 december 1964 slutar på kr 11.602:89 mot kr 28.926:88 föregående år.

Föreningen har genom sina styrelsemedlemmar låtit sig representeras vid olika tillfällen. Genom Lars Broman och Hugo Mickelin har föreningen varit representerad i styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet. Av betydelse har även de goda förbindelserna med Riksföreningens Estlandsutskott varit.

Föreningens och Kustbons adress har varit Eknäsvägen 2, Stockholm K, och beträffande boken även Farstavägen 17, Farsta.

Slutligen vill styrelsen till alla, som främjat föreningens verksamhet, framföra sitt varma tack.

Stockholm i augusti 1965.

Styrelsen.

Min älskade Make,
vår kära Far, Morfar och Farfar

Johan Luks

* 1/12 1875

insomnade lugnt och stilla idag, i tron på sin Frälsare. Sörjd och saknad av oss, övrig släkt och många vänner.

Eskilstuna 18/8 1965.

LISA

Jakob och Marta
Nikolai
Elisabeth och Sven
Alfred och Rosa
Adolf och Maud
Barnbarn
Barnbarnsbarn

Nu brustit har Ditt trogna varma hjärta
Din kära röst för alltid tystnat har
Du lämnat oss i gränslös sorg och smärta
Men ljusst och vackert står Ditt minne kvar.

FAMILJENYTT

Vigda

I Stockholm den 7 aug. 1965, tekn stud **Björn Rangsten** och fil stud **Marianne Michelin**.

Döda

Gustav Hallberg, född den 10 jan. 1890 i Rickul, avled den 19 juni 1965 i Hellebybrunn

Mathias Hallman, född den 4 sept. 1888 i Rickul, avled den 30 juli 1965 i Vendelsö

Fru Gertrud Hollman, född Alblom den 16 april 1905 på Ormsö, avled den 9 aug. 1965 på Lidingö

Johan Häggblom, född den 7 dec. 1908 på Ormsö, avled den 21 aug. 1965 i Stockholm

Fröken Agneta Lilja, född den 7 mars 1884 på Ormsö, avled den 22 juli 1965 i Eskilstuna

Fröken Gertrud Nordbäck, född den 5 maj 1898 på Ormsö, avled den 13 aug. 1964 i Eskilstuna

Lars Selin, född den 8 febr. 1878 på Ormsö, avled den 16 aug. 1965 i Enköping

Änkefru Lena Soogna född Vainman den 11 juni 1870 i Korkis, avled i maj 1965 i Kumla

Bemärkelsedagar

90 år

Nikolai Greis, f. den 9 okt. 1875, Odensholm

Isak Ullisgård, f. den 6 dec. 1875, Runö

Lena Sandsten, f. Treiberg den 8 dec. 1875, Rickul

85 år

Maria Bertholm, f. Rosenborg den 19 okt. 1880, Rågö

Kristian Westerberg, f. den 20 oktober 1880, Rickul

Lisa Grenfeldt, f. den 30 okt. 1880, Rickul

Lisa Amberman, f. Kärrman den 8 nov. 1880, Nuckö

Kristian Söderlund, f. den 25 nov. 1880, Rickul

Maria Brunberg, f. Klippberg den 21 dec. 1880, Rickul

Maria Aman, f. den 27 dec. 1880, Nuckö (Forts. s. 12)

Vår Kära

Tio Grönberg

* 18/7 1879

† 5/2 1965 i Stockholm

Djupt sörjd och saknad av

BARN och BARNBARN

Barnbarnsbarn

Slut är plågan
Slut är smärtan
Kvar står sorgen
I våra hjärtan

Gott är att veta. Du lider ej mer.

Jordfästningen har ägt rum

Vår kära Mor,
Mormor och Farmor

Birgitta Alros

* 29 januari 1890

har hastigt lämnat oss. Djupt sörjd och saknad.
Johanneshov den 18 maj 1965.

BARNEN

Barnbarnen

Barnbarnsbarn

Syskon, övrig släkt och vänner

*Så plötsligt det hände, knappt vi det tror.
Hav tack för allt Du offrat, kära Mor.*

Min älskade Make

Johannes Freiman

* 13/7 1876 i Rickul

† 6/7 1965 i Sollentuna

Djupt sörjd och saknad, i ljust minne
bevarad av oss.

MARIA

Evald och Elna

Lars och Per

Syster, släkt och vänner

*Där får jag skåda min vän så god,
Min vän så god, min vän så god,
Som här lät rinna sitt dyra blod
Till min och allas försoning.
Där brusar sängen så hög och klar,
En glädjeström genom hjärtat far,
Och evigt bliver den hos mig kvar
I himlens fridsälla boning.*

Sgt. nr 529: 5.

Min älskade Make

Felix Berg

* 31/10 1899

† 26/1 1965

har lämnat mig i djupaste sorg och saknad.

EDLA

Släkt och många vänner.

*För den som sjukdom blott är givet
Är döden skönare än livet.*

Min älskade Make,
min käre Far och vår Morfar

Johan Fällin

* den 14 dec. 1884 på Ormsö

har i dag stilla insomnat. Djupt sörjd av oss,
övrig släkt och vänner.

Katrineholm den 2 juli 1965.

KATARINA

Agneta och Johan

Barnbarn

Barnbarnsbarn

*Tack kära Far för minnen rara
all kärlek och omsorg för maka och barn
Må Din själ nu till himlen fara
Och vila i frid till uppståndelsens dag.*

Min älskade Maka,
vår kära Mor och Mormor

Matilda Kopparberg

* 1/3 1895

† 21/5 1965

Djupt sörjd och saknad av oss,
släkt och vänner.

Lidingö den 24 maj 1965.

ALEXANDER

Cicci och Gert

Ellen och Nisse

Edith

Barnbarnen

*Hand i hand från ungdomsdagar
vi trofast vandrat livet ut.
O, min kära, goda Maka
jag kan aldrig glömma Dig.
Vi delat sjukdom, sorg och strid,
vi delat kärlek, hopp och frid.
Snart får vi dela samma grav,
den enda tröst jag nu har kvar.*

Vår kära

Lovisa Lepp

f. Kask

* 13/1 1891 på Ormsö

† 16/7 1965 i Stockholm

har lämnat oss i djupaste sorg och saknad.

LINDA och AUGUST

EDUARD och SALME

Olavi och Anne

Eero, Matti

JOHANNES och BRITT-MARIE

Marie-Louise, Hans-Peter

broder Aleksander med familj

*Flitig så länge krafterna räckte
Fridsam och nöjd när Du levde Din tid
Somnat när allmakten livslågan släckte
Ljust är Ditt minne, sov nu i frid.*

Vår kära Mor,
Mormor och Farmor

Mari Nilsson

* 22 februari 1874

har i dag lugnt och stilla insomnat och lämnat
oss i djupaste sorg och saknad.
Ramsö den 19 juli 1965.

BARN

Barnbarn

Barnbarnsbarn

Övrig släkt och vänner

*Din längtan har nu nått sitt mål
— den eviga friden.*

Min kära Maka,
vår kära Mor, Mormor och Farmor

Elvine Tammerman

Född den 26 juni 1893 i Padise

Död den 10 april 1965 i Kumla

Djupt sörjd och saknad av oss.

EDUARD

Laine och Heino

Heino och Elfride

Barnbarn

*Så tag nu mina händer
och led nu mig,
Att saligt hem jag länder
O Gud till dig.*

Osvald Nyman

* 3/10 1914

† 21/5 1965

har hastigt lämnat oss i djup sorg och saknad.

KIRA

Mikael Fredrik

Matti

Mor

Övrig släkt och vänner

*Tyst och tålig var Din vandring genom livet
Tyst och hastig blev Din hädanfärd
Men ett hopp står fast att återse varandra
Då vår Jesus kallar fram oss ur vår grav
Nu äro lösta alla jordiska band
Nu har Du hunnit in i fridens land
Hav tack för Din ömhet
Och vila i Guds frid, käre Son.*

Min älskade Make,
vår käre Far, Morfar och Farfar

Mats Åkerblad

f. 8 oktober 1874

har i dag stilla insomnat, sörjd och saknad av
oss, syskon, övrig släkt och vänner.

Eskilstuna den 7/8 1965.

MARIA

Barn

Barnbarn

Barnbarnsbarn

*Din verksamma dag är slut
Din trötta hand har domnat,
Aftonen kom, Du kämpat ut
I frid Du stilla har somnat.*

Min älskade Make,
vår käre Far, Farfar och Morfar

Lars Nyblom

* 31 mars 1884

har lämnat oss i djupaste sorg och saknad.
Bromma den 13/5 1965.

MARIA

Barn

Barnbarn

Släkt Vänner

*God och snäll Du alltid varit
utan klagan plågan bar
Vad Du lidit ingen kände
nu Du vilan funnit har
Tung är sorgen, svår att bära
Tomt det blir i hemmets vrå
Men av allt Du gav oss kära
finns i minnet kvar ändå.*

Vår kära Mor

Lovisa Åkerman

* 5/3 1888

har lugnt insomnat. Sörjd och saknad, men
i ljust och tacksamt minne bevarad av oss,
släkt och många vänner.

Stockholm den 10/7 1965.

BARN och BARNBARN

*Du möter oss ej mer som förr
välkomnande där hemma
Vid hemmets kända dörr
där hörs ej mer Din stämma
Din plats är tom vid fönstrets karm
där Du oss väntat ofta
Kring Din gestalt, Din blick så varm
låt minnets rosor dofta.*

Utgivarkorsband

Bemärkelsedagar (Forts. fr. s. 9)

80 år

Gertrud Lindkvist, f. Söderblom den 1 okt. 1885, Ormsö
Lena Westerblom, f. den 5 nov. 1885, Odensholm
Hans Gärdström, f. den 15 nov. 1885, Ormsö
Maria Vesterholm, f. Hamberg den 18 nov. 1885, Rickul
Eva Hallman, f. den 27 nov. 1885, Rickul
Lisa Aman, f. den 2 dec. 1885, Nuckö
Helena Haggarsson, f. Isaks den 13 dec. 1885, Runö
Birgitta Salin, f. Lindström den 15 dec. 1885, Ormsö
Alma Natalia Westerbush, f. Vikman den 23 dec. 1885, Reval
Maria Nordström, f. Nyman den 28 dec. 1885, Rågö

75 år

Alexander Blomqvist, f. den 3 okt. 1880, Rågö
Alide Heyman, f. Heldring den 12 okt. 1890, Rickul
Julie Palmkron, f. Hamm den 12 okt. 1890, Korkis
Helena Mürman, f. Aman den 26 okt. 1890, Reval
Elvine Zeisig, f. Valgemäe den 3 nov. 1890, Nuckö
Anders Grönman, f. den 13 nov. 1890, Ormsö
Otto Alexander Tickenberg, f. den 14 nov. 1890, Reval
Lena Klingberg, f. den 23 nov. 1890, Rickul
Maria Ahlberg, f. Nyholm den 25 nov. 1890, Ormsö
Mina Salin, f. Ahlström den 2 dec. 1890, Ormsö
Mathilda Borrman, f. Blomberg den 3 dec. 1890, Rickul
Rosalie Freiman, f. Blomberg den 3 dec. 1890, Rickul
Aino Maria Sofia Dovkont, f. Rudberg den 9 dec. 1890, Reval
August Tanseri, f. den 9 dec. 1890, Nuckö
Maria Förberg, f. Rosenblad den 14 dec. 1890, Ormsö
Natalie Klanberg, f. Viksten den 25 dec. 1890, Nuckö
Elisabeth Kärras, f. Krusman den 31 dec. 1890, Nuckö

70 år

Julie Björkvist, f. 1 okt. 1895, Rickul
Rudolf Gineman, f. 4 okt. 1895, Nuckö
Arvid Schönberg, f. 5 okt. 1895, Rickul
Mathias Stahlman, f. 15 okt. 1895, Nuckö
Meta Hällström, f. Martinsson, 17 okt. 1895, Helsingfors
Alexander Stenkelman, f. 18 okt. 1895, Nuckö
Maria Mitman, f. Freiman 23 okt. 1895, Nuckö
Hans Alhström, f. 26 okt. 1895, Ormsö
Maria Tomti, f. Adelman 31 okt. 1895, Nuckö
Maria Raudna, f. Koobas den 12 nov. 1895, Reval
Maria Freiman, f. Greisman den 14 nov. 1895, Nuckö
Anton Stahl, f. den 19 nov. 1895, Rickul
Lovisa Wahtman, f. Stromback den 20 nov. 1895, Reval
Gertrud Timmerman, f. den 24 nov. 1895, Ormsö
Johan Hamnholm, f. den 26 nov. 1895, Ormsö
Johan Ellerbusk, f. den 2 dec. 1895, Runö
Olga Kaljurand, f. Vesterholm den 2 dec. 1895, Rågö
Rosalie Sedman, f. den 10 dec. 1895, Nuckö
Anders Kivarimees, f. den 12 dec. 1895, Ormsö
Maria Magnusson, f. den 20 dec. 1895, Rickul
Amalie Thomsson, f. den 17 dec. 1895, Rickul
Katarina Pihl, f. den 20 dec. 1895, Ormsö
Johannes Nilsson, f. den 30 dec. 1895, Rickul
Maria Åkerman, f. Borrman den 30 dec. 1895, Ormsö

60 år

Helmuth Läck, f. 1 okt. 1905, Dagö
Emil Kristian Wikman, f. 1 okt. 1905, Åbo, Finland
Elin Vilhelmine Eriksson, f. Stavas 5 okt. 1905, Odensholm
Carl Blees, f. 11 okt. 1905, Rickul

Johan Törnblom, f. 11 okt. 1905, Ormsö
Alma Ambros, f. 12 okt. 1905, Reval
Irene Trygg, f. Ribon 16 okt. 1905, Nuckö
Herman Fagerström, f. 19 okt. 1905, Vippal
Maria Lindkvist, f. Kiisman 23 okt. 1905, Reval
Anders Fällman, f. 24 okt. 1905, Ormsö
Salme Kiritse, f. Kallas 30 okt. 1905, Baltischport
Juri Reial, f. den 1 nov. 1905, Reval
Inez Elisabeth Vogel, f. Ihrman den 5 nov. 1905, Reval
Katarina Österlin, f. Appelblom den 5 nov. 1905, Ormsö
Hans Bäckman, f. den 11 nov. 1905, Ormsö
Anders Byman, f. den 18 nov. 1905, Ormsö
Jakob Blees, f. den 23 nov. 1905, Nuckö
Mathilda Vikman, f. Freiman den 24 nov. 1905, Nuckö
Johannes Österdahl, f. den 24 nov. 1905, Rågö
Anders Alkvist, f. den 26 nov. 1905, Ormsö
Hildegard Aurelia Margareta Puuri, f. Simonson den 30 nov. 1905, Nuckö
Herman Thomsson, f. den 30 nov. 1905, Rickul
Voldemar Ribon, f. den 1 dec. 1905, Nuckö
Mathias Åkerblad, f. den 6 dec. 1905, Rickul
Aline Grenbaum, f. den 14 dec. 1905, Vippal
Robert Ambros, f. den 15 dec. 1905, Reval
Katarina Hammerman, f. Nrdsten den 15 dec. 1905, Ormsö
Johan Nordsten, f. den 15 dec. 1905, Ormsö
Hans Hedenström, f. den 23 dec. 1905, Ormsö
Helene Westerblom, f. den 26 dec. 1905, Nuckö
Maria Karlsson, f. Murman den 29 dec. 1905, Ormsö
Maria Espling, f. Rosenborg den 31 dec. 1905, Rågö

50 år

Ellen Maria Meerik, f. Kiiin den 1 okt. 1915, Reval
Alfred Laning, f. den 3 okt. 1915, Nuckö
Johanna Mathilda Bedman, f. den 5 okt. 1915, Nuckö
Maria Lilja, f. Björkman den 8 okt. 1915, Ormsö
Salme Sedman, f. den 12 okt. 1915, Reval
Olga Adelheid Brun, f. den 20 okt. 1915, Reval
Hans Bergström, f. den 22 okt. 1915, Ormsö
Valter Kaup, f. den 24 okt. 1915, Reval
Agneta Westerblom, f. Andersin den 24 okt. 1915, Ormsö
Edita Mathiesen, f. Koinberg den 31 okt. 1915, Nuckö
Helmi Johanna Meristo, född Tagaväli den 1 nov. 1915, Reval
Robert Seman, f. den 1 nov. 1915, Nuckö
Gisela Beate Reuss, f. Öberg den 6 nov. 1915, Dorpat
Katarina Hammerman, f. Österberg den 9 nov. 1915, Ormsö
Anders Friberg, f. den 15 nov. 1915, Ormsö
Lydia Kröndström, f. Grundsten den 16 nov. 1915, Ormsö
Maria Stenman, f. Bäckman den 19 nov. 1915, Ormsö
Axel Erkas, f. den 23 nov. 1915, Odensholm
Katarina Söderholm, f. Holm den 25 nov. 1915, Ormsö
Alide Brandt, f. den 27 nov. 1915, Nuckö
Alide Stenberg, f. Ahlberg den 5 dec. 1915, Rickul
Herman Villsaar, f. den 11 dec. 1915, Korkis/Ösel
Helda Elfride Miron-Hallberg, f. den 12 dec. 1915, Penninge
Leontine Österman, f. Linneberg den 14 dec. 1915, Rickul
Axelina Rosine Fahrman, f. Greisman den 18 dec. 1915, Nuckö
Melita Regina Westerbush, f. den 18 dec. 1915, Rickul
Rosine Klingberg, f. den 23 dec. 1915, Rickul